

Verklarende fiche voor het
duurzaam aankopen van
**medische
wegwerppartikelen**

Datum: November 2019

inhoud

A	Inleiding tot de gids & richtlijnen voor het bestek	3
	1. Over deze productfiche	4
	2. Voor wie is deze fiche?	5
	3. Waarom duurzaam aankopen?	6
	4. Stap voor stap	7
	5. Duurzaamheid in de wetgeving overheidsopdrachten	9
	6. Voorwerp van de opdracht	12
	7. Selectie- & uitsluitingscriteria	13
	8. Gunningscriteria	14
	9. Technische specificaties	16
	10. Bijzondere uitvoeringsvoorwaarden	17
	11. Sociale aspecten in overheidsopdrachten	18
B	Duurzaamheidscontext	19
	1 Scope: medische wegwerpartikelen	20
	2 De markt - feiten en cijfers	21
	3 De markt - trends	22
	4 De duurzaamheidsimpact	24
	5 Beschikbare keurmerken op de markt	31
	6 Inspirerende voorbeelden en initiatieven	35
	7 Adviezen voor aankopers	36

deel A

Inleiding tot de gids
& richtlijnen voor het bestek

1

OVER DEZE PRODUCTFICHE

De federale overheid wil haar consumptie meer innovatief, sociaal, ethisch en ecologisch verantwoord maken via haar koopkracht. Op die manier wil zij bepaalde beleidsdoelstellingen realiseren en het goede voorbeeld geven. Deze fiches zijn gericht op het inspireren en informeren van publieke aankopers bij het professioneel verduurzamen van overheidsopdrachten.

De productfiches vormen een instrument van het federale beleid voor duurzaam aankopen zoals uitgebreid werd beschreven in de [omzendbrief van 16 mei 2014 of de meest recente regelgeving](#).

De federale aanbestedende instanties dienen bij het lanceren van een overheidsopdracht rekening te houden met de impact op milieu-, sociale en economische aspecten. Die beoordeling moet ambitieus maar realistisch zijn en zoeken naar een evenwicht tussen de drie pijlers van duurzame ontwikkeling.

Elke productgroep heeft andere impacten en risico's op vlak van duurzaamheid. Deze productfiche legt het accent op de belangrijkste impact die u als aankoper kan realiseren binnen de specifieke productgroep en bieden u achtergrond over de criteria die impact kunnen creëren.

Verder vinden aankopers in deze fiche alle relevante informatie met oog op het verduurzamen van hun bestek: nieuwe trends op de markt, praktische instrumenten en tools, objectieve criteria voor het integreren van duurzaamheid in bestekken en indicaties over mogelijke bewijsvoering door de leveranciers.

Tot slot wil de federale overheid een krachtige inspiratiebron aanbieden aan alle overheden die duurzaamheid willen integreren in hun aankoopprojecten, maar onvoldoende tijd en middelen hebben om dit onderzoek en analysewerk binnen hun eigen diensten te verrichten.

2

VOOR WIE IS DEZE FICHE?

Deze informatie is waardevol voor elke overheidsorganisatie die duurzaamheid stap voor stap wil integreren in haar diverse overheidsopdrachten en aankoopprocessen. De informatie in de fiche is dan ook toegankelijk voor alle professionals actief op vlak van duurzaam aankopen, ongeacht de maturiteit van de organisatie en de rol in het aankoopproces.

Deze fiche is in eerste instantie gericht aan alle aankopers binnen de federale overheid, maar biedt tegelijk waarde aan elke institutionele aankoper onderhevig aan de Belgische wetgeving overheidsopdrachten. De doelgroep is ruim en gaat van regionale, provinciale, lokale overheden tot universiteiten, ziekenhuizen, scholengroepen en culturele of andere gesubsidieerde organisaties.

Meer specifiek is deze fiche toegankelijk voor alle betrokken actoren bij het aankoopproces: beleidsmedewerkers, aankopers, duurzaamheidsexperten, milieuambtenaren, sociale regisseurs, juristen enz.

Deze fiche is toegankelijk voor alle betrokken actoren bij het aankoopproces: beleidsmedewerkers, aankopers, duurzaamheidsexperten, milieuambtenaren, sociale regisseurs, juristen, etc.

Ook meer en meer commerciële aankopers hebben interesse in duurzaam aankopen. Via deze productfiches kunnen potentiële leveranciers inzichten verwerven in hoe de overheid binnen haar aankoopbeleid inzet op duurzaamheid. Het kan hen uiteraard ook inspireren voor het verduurzamen van hun eigen aankoopbeleid.

3

WAAROM DUURZAAM AANKOPEN?

Overheidsaankopen zijn goed voor 14% van het Bruto Nationaal Product in Europa¹. Met deze gigantische koopkracht om duurzame producten, diensten en gebouwen aan te kopen kan de overheid de markt doen verschuiven in de richting van innovatie en maatschappelijk verantwoorde productie en consumptie. Wist u dat uw aankoopdossier een hefboom is voor een duurzame transitie van de economie?

Overheden hebben een belangrijke voorbeeldfunctie en zijn vaak de eerste grote aankopers van duurzame producten, diensten en gebouwen. Op die manier steunen zij de verdere ontwikkeling van deze markten.

Duurzaam aankopen helpt overheden ook bij het realiseren van hun strategische doelstellingen. Zo kunnen zij via aankoop bijdragen tot het reduceren van broeikasgassen en negatieve milieupacten, kansen bieden aan mensen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt of samenwerking mogelijk maken met bedrijven die personen met beperkingen tewerkstellen. Tenslotte kunnen zij extra zuurstof geven aan kleine en middelgrote bedrijven of innovatieve producten en nieuwe (duurzame) business modellen stimuleren als eerste grote klant.

De perceptie dat duurzaam aankopen duurder is vaak niet terecht. Duurzaam aankopen is anders gaan denken over aankoopbehoeften en dit kan leiden tot minder aankopen of anders aankopen, vaak met positieve impact op de totale kost van het aankoopproject.

Vanuit al deze invalshoeken (ecologisch, economisch, sociaal en ethisch) wordt duurzaam aankopen ook wel maatschappelijk verantwoord of strategisch aankopen genoemd.

Laagste totale kost of prijs?

De kost van de gewenste goederen, diensten en werken reikt meestal verder dan enkel de aankoopprijs. In de nieuwe wet van 17 juni 2016 wordt het ook mogelijk om levenscycluskosten mee te nemen in een procedure. Dit zijn de kosten gedurende de levenscyclus van een product, dienst of werk, zoals de aanschafprijs, de gebruikskosten en de kosten volgend uit het einde van de levenscyclus, zoals inzamelings- en recyclingkosten. Het wordt zelfs mogelijk om nog verder te gaan en de kosten die te wijten zijn aan externe milieueffecten mee te nemen. Dit kan indien ze gelinkt zijn aan het voorwerp van de opdracht én objectief meetbaar zijn.

1 <https://bit.ly/2wPiASn>

4

STAP VOOR STAP

- 1 voorbereiding
- 2 marktonderzoek
- 3 opmaak bestek

Als aankoper staat u voor de grote uitdaging om duurzaamheid mee te nemen in alle stappen van het aankoopproces. Het is een misvatting dat duurzaam aankopen begint en eindigt met het integreren van duurzaamheidscriteria in een bestek. Duurzaam aankopen is eigenlijk een proces en een andere manier van denken over aankopen. Alles begint met een goede voorbereiding! In het schema vindt u de 3 grote stappen voor u begint met specificeren.

Duurzaam aankopen doet u niet alleen

Verschillende aankoopdiensten organiseren het aankoopproces op een andere wijze. De term 'aankoper' is een overkoepelende term die in de praktijk verwijst naar een samenwerking tussen juridische experts overheidsopdrachten, interne klanten, milieu- en sociale experts enz. Aan het begin van het aankoopproces is het van belang de juiste competenties te verzamelen om samen na te denken over volgende vragen: Wie zijn de klanten van deze opdracht en wat is hun behoefte? Vanuit welk strategisch kader vertrekken we? Welke interne stakeholders beschikken over de juiste expertise op vlak van duurzaamheid en duurzaam aankopen en hoe creëer je intern draagvlak om hen te betrekken?

Hebben we externe expertise nodig om de juiste keuzes te maken en de impact van onze aankoop in kaart te brengen?

Wat is de aankoopbehoefte nu écht?

Het is vaak taboe maar duurzaam aankopen start met de vraag: Wat hebben we nu echt nodig? Nodig uw (interne) klanten uit en denk samen met hen na. Staan ze open om de aankoopbehoefte eens 'out-of-the-box' te bekijken en misschien te herdefiniëren zodat het makkelijker wordt om duurzaam aan te kopen? Hebben we dit wel nodig? Of kunnen we misschien een alternatief product voorstellen dat én innovatiever én duurzamer is? Wie weet kunnen we het product wel huren inclusief een all-in-one dienstverlening?

Ken uw markt

Een duurzaam product specificïeren zonder marktverkenning is niet zonder risico's. Het is belangrijk om de ontwikkelingen op de markt te kennen en zicht te krijgen op de oplossingen die reeds beschikbaar zijn bij meerdere leveranciers. Uw potentiële aanbieders kennen de duurzame innovaties in hun eigen sector. Benut deze expertise volop en ga met hen in gesprek.

Specificïeren van oplossingen

Aankopers hechten traditioneel veel belang aan technische specificaties. Deze bieden voor de organisatie de 'zekerheid' dat het geleverde product voldoet aan gedetailleerde eisen. Om meer innovatieve en passende oplossingen aan te kopen is het aangewezen meer te denken in functie van een 'oplossing voor de functionele behoeftes'. Een voorbeeld van functioneel specificeren is het aankopen van licht in plaats van verlichtingsinstallaties.

Hoe veilig in gesprek gaan met een leverancier?

Het wordt jammer genoeg te weinig gedaan, maar u mag in dialoog gaan met de markt tijdens de voorbereidingen van een aankoopdossier. Dit kan met individuele aanbieders of via een collectieve marktbevraging. Het is een goede praktijk om zoveel mogelijk marktspe- lers op de hoogte te brengen van uw intentie om de markt te bevragen, zodat zij kunnen deelnemen indien zij dat wensen. Een absolute must is het publiek toegankelijk maken van het resultaat van het marktonderzoek: zorg dat iedereen gelijke toegang heeft tot de informatie die u heeft verkregen tijdens de marktdialoog. Dit kan bv. door het publiceren van een verslag dat publiek toegankelijk is of dat bij het bestek wordt toegevoegd.

5

DUURZAAMHEID IN DE WETGEVING OVERHEIDSOPDRACHTEN

De Belgische regelgeving overheidsopdrachten is van toepassing op alle overheden in België en gebaseerd op Europese regelgeving. Op 17 juni 2016 werd een nieuwe wet inzake overheidsopdrachten (Wet OO 2016) goedgekeurd. Deze wetgeving vervangt de wet OO 2006. Hieronder krijgt u een overzicht van de meest relevante wijzigingen met oog op het duurzaam aankopen van goederen, diensten en werken. Voor nieuws inzake de uitvoeringsbesluiten en de details in de wet verwijzen wij naar <http://www.publicprocurement.be/nl>.

Het naleven van milieu-, sociaal en arbeidsrecht (art. 7 Wet OO 2016)

Ondernemers moeten het milieu-, sociaal en arbeidsrecht naleven volgens het Europees Unierecht, nationale recht of collectieve arbeidsovereenkomsten. Nu wordt ook heel expliciet gemaakt dat zij deze wetgeving ook moeten doen naleven door elke persoon die handelt als onderaannemer in welke fase ook en door elke persoon die personeel tewerkstelt voor de uitvoering van de opdracht. Hierbij wordt rechtstreeks verwezen naar internationale conventies zoals de ILO-conventie. Indien de aanbestedende overheid inbreuken vaststelt kan zij desgevallend maatregelen treffen of een inschrijver uitsluiten. **Zie ook verplichte en facultatieve uitsluitingsgronden in de nieuwe wet OO 2016.**

Het voorbehouden van opdrachten (art.15 Wet OO 2016)

De nieuwe wet stelt dat de toegang tot de opdracht voorbehouden kan worden aan sociale werkplaatsen en aan ondernemers die de maatschappelijke en professionele integratie van gehandicapten of kansarmen tot doel hebben, of dat de uitvoering van opdrachten voorbehouden kan worden in het kader van programma's voor beschermde arbeid, mits ten minste dertig procent van de werknemers van deze werkplaatsen, ondernemingen of programma's gehandicapte of kansarme werknemers zijn.

Het grote verschil t.a.v. de vorige wetgeving is dat de verschillende vormen van sociale economie niet langer gedefinieerd zijn, maar dat er hoofdzakelijk met het 30%-criterium wordt gewerkt.

Het gebruik van keurmerken en labels (art. 54 Wet OO 2016)

Labels en keurmerken kunnen een efficiënt instrument zijn om overheidsopdrachten te verduurzamen. Het gebruik van labels zal zich in de toekomst niet langer beperken tot de bewijsfase, want de nieuwe wet bepaalt dat overheden keurmerken kunnen voorschrijven om besteisen te definiëren. Dit betekent concreet dat de aanbestedende overheid een specifiek label of keurmerk voorschrijft ter definitie van de eisen, op voorwaarde dat andere gelijkwaardige keurmerken en andere geschikte bewijsmiddelen ook worden aanvaard. Belangrijk is dat dit zowel toegelaten is in de technische specificaties als in de gunningscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden en dat er hiermee nu ook ingezet zal kunnen worden op sociale of andere kenmerken (momenteel ligt de focus vooral op milieukeurmerken). Belangrijke randvoorwaarde is dat het moet gaan om betrouwbare labels en dat de onderliggende keurmerkeisen van het opgelegde keurmerk alleen betrekking moeten hebben op criteria die verband houden met het voorwerp van de opdracht.

Sociale en ecologische gunningscriteria (art. 81 Wet OO 2016)

Ook in de nieuwe wet overheidsopdrachten kunnen sociale aspecten en milieuaspecten via gunningscriteria beoordeeld worden. Daarnaast kan de aanbestedende overheid in de gunningscriteria ook inzetten op een methodologie m.b.t. de bepaling van de levenscycluskosten. Bijzonder belangrijk m.b.t. sociale overwegingen bij overheidsopdrachten is art. 81, §3 die stelt dat het specifieke productieproces en het specifiek proces voor een andere fase van de levenscyclus kunnen beoordeeld worden op basis van een gunningscriterium. Dit biedt veel kansen met oog op het streven naar eerlijke en duurzame handel en het respect van de arbeidsvoorwaarden en mensenrechten in de keten.

Methodologie voor levenscycluskosten (art. 82 Wet OO 2016)

De nieuwe wet stimuleert het gebruik van een methodologie voor het berekenen van de levenscycluskosten. Het basisuitgangspunt is dat het criterium 'prijs' niet enkel verband houdt met de kost van de verwerving, maar met alle kosten die gepaard gaan met het gebruik van het verworven werk/product/dienst. Dit gaat zowel over de verwervingskosten, de gebruikskosten (zoals kosten voor verbruik van energie), kosten voor onderhoud en kosten verbonden aan het einde van de levenscyclus (zoals kosten voor ophaling, ontmanteling of recyclage). De wet laat wellicht ook toe om 'externaliteiten' mee te nemen in de opdracht (CO₂-uitstoot, watervervuilingskosten) voor zoverre deze objectief meetbaar en te moneteriseren zijn.

De nieuwe wetgeving stuurt aan op de ontwikkeling van gemeenschappelijke berekeningsmethoden voor levenscycluskosten, bijvoorbeeld op Europees, nationaal of regionaal niveau.

Innovatie en Innovatiepartnerschap (art. 40 Wet OO 2016)

In enkele gevallen wenst de overheid specifieke innovatieve oplossingen die nog niet op de markt beschikbaar zijn. In de nieuwe wet is een mogelijkheid opgenomen van 'innovatiepartnerschap' waarbij de aanbestedende overheid aangeeft in de opdrachtdocumenten dat er behoefte is aan innovatieve producten, diensten of werken, en dat met de aanschaf van reeds op de markt beschikbare producten, diensten of werken niet in die behoefte kan worden voorzien. Een innovatiepartnerschap dient te zijn gericht op de ontwikkeling van innovatieve producten, diensten of werken en dient gevolgd te worden door de aankoop van de daaruit resulterende innovaties, mits deze voldoen aan de prestatieniveaus die tussen de aanbestedende overheid en de deelnemers zijn afgesproken. Let op: het is geen evidentie om prestatieniveaus en maximumprijzen te bepalen voor oplossingen die nog niet bestaan!

Los van het innovatiepartnerschap is het mogelijk om innovatie reeds met meer courante methoden in overweging te nemen. Het marktverkennd onderzoek is wel het meest voor de hand liggend, maar ook onderhandelingsprocedures of het werken met varianten bieden mogelijkheden om innovatie te stimuleren.

Energie-efficiëntieprestaties (art. 168. Wet OO 2016)

Via de nieuwe wetgeving overheidsopdrachten wordt het verwerven van producten, diensten en gebouwen met hoge energie-efficiëntieprestaties aangemoedigd en in sommige gevallen verplicht. Belangrijke randvoorwaarde is dat de hoge eisen op vlak van energie-efficiëntie in overeenstemming moeten zijn met de principes van voldoende concurrentie, kosteneffectiviteit, de economische haalbaarheid, de duurzaamheid en de technische geschiktheid. Ook worden aanbestedende overheden gestuurd naar het overwegen van energieprestatiecontracten bij het plaatsen van opdrachten voor diensten met oog op het realiseren van energiebesparingen op de lange termijn. Het KB van 13 juli 2014 breidt de energie-efficiëntieverplichtingen bij overheidsopdrachten van gebouwen uit naar een hele lijst van bijkomende producten en diensten.

Voor meer informatie over de huidige en nieuwe wet overheidsopdrachten ga naar:

<http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/juridische-achtergrond>

6

VOORWERP VAN DE OPDRACHT

Het voorwerp van de opdracht is de 'titel' of het 'onderwerp' van de opdracht. Dit moet potentiële inschrijvers overtuigen om de aankondigingsdocumenten en/of het bestek te openen. Hier moet reeds duidelijk gemaakt worden dat het om een duurzame opdracht gaat, gezien alle andere bepalingen in het bestek steeds verwijzen naar de omschrijving van het voorwerp van de opdracht.

De omschrijving van het voorwerp bij een duurzame opdracht is best zo transparant mogelijk over het duurzame karakter van de opdracht. Zo zijn de potentiële inschrijvers meteen op de hoogte van de doelstellingen van de aanbestedende overheid.

Voorwerp van opdracht in de context van het beleid van de organisatie.

"<.....> (naam van de openbare overheid) hecht belang aan de milieuzorg en de sociale aspecten. Dit wordt verklaard in haar <strategisch beleid>, <missie>, <aankoopbeleid>, ..."

Het werkt sterk sensibiliserend.

Door het voorwerp van de opdracht duurzaam te maken nemen overheidsaankopers het voortouw. De markt merkt deze toename in duurzame opdrachten op. Dit signaal kan ervoor zorgen dat de markt meer en meer gaat investeren in duurzame producten en bedrijfsprocessen om zo een goede kans te maken op het binnenhalen van overheidsopdrachten. Hoe meer bedrijven inzetten op duurzaamheid, hoe groter het aantal inschrijvers wordt en hoe competitiever de markt. Dit heeft dan weer een positief effect op de prijs voor duurzame producten en diensten.

Het is stimulerend voor pioniers.

Het integreren van duurzaamheid in het voorwerp van de opdracht is ook een beloning voor die bedrijven die een pioniersrol opnemen en echte voortrekkers zijn op vlak van duurzaamheid. De kans dat zij de opdracht binnenhalen is namelijk veel groter dan voor bedrijven die zich nog moeten omschakelen naar meer duurzame productiemethodes of die nog aan het begin staan van een integratie van duurzame producten in hun catalogus.

Het is noodzakelijk voor de opmaak van het duurzame bestek.

Alle eisen die verder opgenomen worden in het bestek worden gelinkt met het voorwerp van de opdracht. De wetgeving is hier heel duidelijk over: de criteria opgenomen in het bestek dienen verband te houden met het voorwerp van de opdracht.

7

SELECTIE- & UITSLUITINGSCRITERIA

De selectiecriteria hebben uitsluitend betrekking op de leverancier en staan dus los van de eigenschappen van de producten, diensten of werken die worden aangekocht, de wijze van gunning van de opdracht, de uitvoering van de opdracht enz. De grote vraag is hier: welke potentiële leveranciers krijgen toegang tot de opdracht?

Welke selectiecriteria zijn relevant?

Selectiecriteria worden gebruikt om niet geschikte potentiële opdrachtnemers uit te sluiten of om geschikte opdrachtnemers te selecteren die toegang krijgen tot de opdracht. Selectiecriteria zijn echter sterk gereguleerd door de wetgeving overheidsopdrachten, de keuze is dus gelimiteerd. Hieronder volgen enkele opties om duurzaamheid te laten doorwegen bij het selecteren van geschikte leveranciers:

Een overheid kan potentiële opdrachtnemers uitsluiten indien sprake is van ernstige overtreding op vlak van sociale en/of milieuwetgeving.

Verder kunnen eisen opgelegd worden die de geschiktheid van een potentiële opdrachtnemer beoordelen en bepalen of die in staat is de duurzame opdracht uit te voeren. Heeft de potentiële opdrachtnemer al ervaring met duurzame opdrachten? Welke maatregelen neemt hij op vlak van milieubeheer? Hoe worden de sociale risico's beheerd doorheen de keten?

Voor het bepalen van de geschiktheid van de leverancier kan gevraagd worden naar referenties waarbij duidelijk wordt geweeld naar de duurzaamheidsaspecten van de referentieopdrachten. Zo kan u partijen uitsluiten die nog geen enkele ervaring hebben met duurzaamheid.

Er moet echter telkens nagedacht worden over de relevantie van de selectiecriteria en de proportionaliteit in functie van de grootte en de duurtijd van de opdracht. Zo heeft het geen zin om bewijs te vragen van een milieubeheersysteem in een kleine opdracht, omdat de inspanning om het certificaat voor het milieubeheersysteem te verkrijgen disproportioneel zwaar is in vergelijking met de grootte van de opdracht.

Voor gedetailleerde informatie over milieubeheersystemen, zie <http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/milieu/milieubeheer>.

Voor gedetailleerde informatie over de juridische achtergrond van het integreren van selectiecriteria bij overheidsopdrachten, zie <http://www.publicprocurement.be/nl>.

Uitsluitingscriteria

De niet-naleving van de milieu- en sociale wetgeving, die het voorwerp is geweest van een definitief vonnis of een beslissing met een gelijkwaardig effect, kan beschouwd worden als een overtreding met betrekking tot het professionele gedrag van de betrokken economische operator, of een ernstig vergrijp dat het mogelijk maakt de betrokken partij uit te sluiten van de mededinging voor het contract.

Ref.: Art. 56 en 57 van Richtlijn 2014/24/EU en Art. 80 van Richtlijn 2014/25/EU

8

GUNNINGSCRITERIA

Gunningscriteria zijn criteria die het mogelijk maken om offertes objectief te vergelijken op basis van bv. prijs, kwaliteit en esthetiek, maar ook op vlak van sociale en ecologische duurzaamheid en innovatie. Gunningscriteria worden beoordeeld via een score of een gewicht en op die manier wordt een objectieve vergelijking gemaakt tussen de aanbieders. Eén belangrijke voorwaarde: gunningscriteria moeten gelinkt zijn met het voorwerp van de opdracht en moeten objectief meetbaar zijn! Het opnemen van 'duurzaamheid' als gunningscriterium is dus niet concreet genoeg én niet objectief meetbaar.

Gunningscriteria toegepast in de praktijk

Gunningscriteria voorbeeld	Gewicht
1. Prijs Berekening (bv.): $\text{Laagst opgegeven prijs} / \text{opgegeven prijs} \times 0,60$	60%
2. Milieucriteria (De aanbestedende overheid verduidelijkt verder de gewichten die gegeven zullen worden aan de onder deze tabel vermelde criteria) Berekening (bv.): $\text{Totaal gescoorde punten} / \text{maximum aantal te scoren punten} \times 0,35$	35%
3. ...	5%

In de hierboven vermelde tabel zal het gewicht dat aan de milieucriteria wordt toegekend vastgesteld worden door de inkoper naar gelang de specifieke aanbesteding. Vertegenwoordigers van diverse sectorfederaties herinneren er vaak aan om dit gewicht niet te onderschatten, om duurzaamheid in de toekenningsfase sowieso een kans te geven.

Gebruik van labels en aanverwante criteria:

Criteria opgenomen in dit document en in een label zijn steeds een momentopname. Deze worden continu gereviseerd om de meest recente marktevoluties te volgen en het wordt bijgevolg aanbevolen om de laatste stand van zaken op vlak van lastenboek te consulteren op de website van het label zelf.

Een keurmerk kan zowel gebruikt worden als (bewijsvoering) voor technische criteria als voor gunningscriteria. In het eerste geval geldt dit als minimale eis, in het tweede geval kunnen extra punten verdiend worden bij het voldoen aan de uitgeschreven onderliggende criteria van het keurmerk. Artikel 54 van de wet overheidsopdrachten van 17 juni 2016 geeft een uitgebreid overzicht van de wijze waarop u naar keurmerken kunt verwijzen in een bestek. De meest algemene en juridisch correcte manier bestaat er in de technische eisen die u wenst te benadrukken (en die verband houden met het voorwerp van opdracht) op te nemen in (een bijlage) aan het bestek. Vervolgens vermeldt u dat een bepaald keurmerk of een set van keurmerken (of gelijkwaardig) als mogelijk bewijs op de naleving van de technische eis(en) voldoet. Neem gelijkwaardig bewijsmateriaal mee in overweging.

Het is ook mogelijk om een kruisverwijzing tussen technische specificaties en gunningscriteria te maken:

Bijvoorbeeld:

- Technische eis:

Eventuele papieren handleidingen bij het product zijn gedrukt op papier met minstens 70% gerecycleerde vezels of vezels uit duurzaam beheerde bossen (op basis van aanwijzingen op het FSC of PEFC label of gelijkwaardige labels).

- Gunningscriterium:

Indien meer dan 70% van de vezels van de eventuele papieren handleidingen van gerecycleerde oorsprong of uit duurzaam beheerde bossen is (zie technische eis), dan kunt u extra punten krijgen (op basis van aanwijzingen op het FSC of PEFC label of gelijkwaardige labels).

9

TECHNISCHE SPECIFICATIES

Onder de technische specificaties worden de kenmerken of eigenschappen beschreven waaraan het product of de dienst minimaal dient te voldoen. Dit vormt een grote opportuniteit voor duurzaamheid, want hier stellen we de duurzame of technische eisen op van het product, de dienst of het werk. Keurmerken en certificaten zijn een eenvoudige en veelgebruikte methode om aan te tonen dat aan de technische specificaties is voldaan. Ze kunnen ook gebruikt worden als bron voor het zoeken naar technische kenmerken die opgenomen kunnen worden in het bestek.

Let op!

Zijn uw verplichte criteria marktconform?

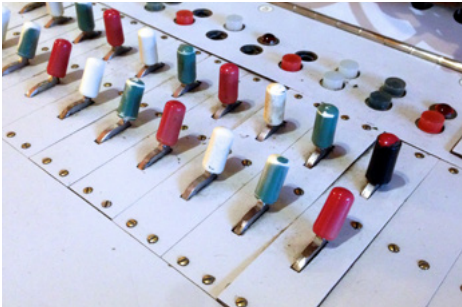
Wat is een betrouwbaar label?

Keurmerken zijn voor aanbestedende diensten een handig instrument om op een snelle manier te oordelen of een product voldoet aan een aantal milieu- of sociale eisen. Nochtans bestaat er een wildgroei aan keurmerken en is het niet toegelaten om zomaar elk keurmerk in te zetten in het kader van overheidsopdrachten. De wetgeving overheidsopdrachten omschrijft daarom de voorwaarden waaraan een keurmerk moet voldoen. Alle in de gids vermelde keurmerken voldoen aan de eisen van de wetgeving. Voor meer informatie over keurmerken, zie <http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/milieu/keurmerken>.

10 — BIJZONDERE UITVOERINGSVOORWAARDEN

Uitvoeringsvoorwaarden dienen door de opdrachtnemer gerespecteerd te worden tijdens de uitvoering van de opdracht. Uitvoeringsvoorwaarden zijn een ideaal instrument om opdrachtnemers aan te zetten om te investeren in duurzaamheid tijdens de volledige duur van de opdracht. Er moet een link zijn met het voorwerp van de opdracht, maar uitvoeringsvoorwaarden kunnen betrekking hebben op de leveringsvoorwaarden, de (sociaal of ecologisch verantwoorde) productiewijze, duurzaam HR-beleid, enz.

“ *U, als aankoper, heeft een belangrijke hefboom voor duurzaamheid in handen: koopkracht.*”

**Jo Versteven, expert duurzame overheidsopdrachten,
Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling**

11

SOCIALE ASPECTEN IN OVERHEIDSOPDRACHTEN

Aanbestedende diensten kunnen op verschillende manieren rekening houden met sociale en ethische overwegingen in overheidsopdrachten.

Het betreft het respecteren van de nationale, Europese en internationale sociale wetgeving, het bevorderen van gelijke kansen voor mannen en vrouwen en culturele diversiteit, het bepalen van technische eisen die een (betere) toegankelijkheid voor mensen met een handicap toelaten, het inschakelen van minder gekwalificeerde doelgroepen en werklozen (kansengroepen), het respecteren van de conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie en van de mensenrechten, fatsoenlijke arbeidsomstandigheden, het rekening houden met aanvaardbare lonen (IAO-conventie nr. 94) bij de gunning van de opdracht, het rekening houden met duurzame handelspraktijken, het rekening houden met de sociale gevolgen van productieprocessen in de hele levenscyclus van een product of een dienst, het treffen van de nodige maatregelen om de deelname van beschutte werkplaatsen (maatwerkbedrijven) en sociale inschakelingsondernemingen aan te moedigen, het zorgen voor voldoende opleiding, veiligheidsinstructies ... voor het personeel.

Voor aankopers is het echter wel belangrijk om hiermee op een gepaste manier rekening te houden. De overwegingen kunnen namelijk, afhankelijk van hun aard, pas tijdens bepaalde fases van de aanbestedingsprocedure worden meegewogen.

Voor gedetailleerde informatie over deze sociale en ethische aspecten en hun toepassing in overheidsopdrachten, gelieve de website te raadplegen op:

<http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/sociale-aspecten>

deel B

Duurzaamheidscontext

1

SCOPE: MEDISCHE WEGWERP-ARTIKELEN

Toepassingsgebied

Dit document heeft betrekking op medische verbruiksgoederen die omwille van medische en economische redenen gemaakt zijn voor enkelvoudig gebruik (single-use) en consequent na gebruik weggegooid worden. Deze productgroep worden ook wel 'medische wegwerpartikelen' genoemd en heeft een hoog spend volume in ziekenhuizen. Het gaat bijvoorbeeld om katheters/drains, infuussystemen, producten voor persoonlijke bescherming zoals jassen, handschoenen, mutsen, en producten voor wondverzorging en gips. Ook eenmalig instrumentarium van metaal, spuiten en naalden behoren tot deze productgroep.

Dit document gaat in op twee belangrijke aspecten waar ziekenhuizen op kunnen letten bij het duurzaam aankopen van medische wegwerpartikelen, namelijk:

- **sociale risico's** tijdens de winning van materialen, maken van componenten en assembleren tot eindproducten;
- **ecologische impact** van de productgroep, bekeken over de hele levenscyclus.

Figuur 1: Voorbeelden van medische wegwerpartikelen die vaak eenmalig gebruikt worden.

Disclaimer:

Omdat het hier gaat over een productgroep, en niet over een specifiek product, is de informatie in deze fiche niet op elk product binnen de productgroep 'medische wegwerpartikelen' van toepassing. De informatie is er vooral op gericht om de lezer een beeld te geven van de problematiek omtrent sociale risico's en duurzaamheid. Aan het einde worden concrete tips gegeven die kunnen helpen om deze problemen beter aan te pakken.

Dit document gaat niet over andere medische producten zoals geneesmiddelen en medische apparatuur.

2

DE MARKT - FEITEN EN CIJFERS

Medische wegwerpartikelen omvatten een belangrijk deel van de totale markt voor medische hulpmiddelen, namelijk 40- 45% van totale omzet van de markt. In Nederland komt dit neer op circa € 880 - € 990 miljoen¹. Medische wegwerpartikelen zijn op te splitsen in high-tech en low-tech producten met een hoog of laag volume, waarbij over het algemeen de grootste milieu-impact wordt veroorzaakt door de producten met het hoogste volume (meer materiaal zorgt voor meer impact). Deze opsplitsing is weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1:
Opsplitsing van medische wegwerpartikelen in high-tech en low-tech met een hoog of laag volume.

Medische wegwerpartikelen	High tech	Low tech
Hoog volume	Katheters (dilatatatie, embolectomie, PCI)	Diathermiemateriaal, drainage, handmatig beademings-systemen, hechtmateriaal, incontinentiemateriaal, injectiespuiten, katheters, operatiehandschoenen, operatie afdek materiaal, stomamateriaal, scalpels, verbandmiddelen.
Laag volume	Katheters (ERCP, ablatie), invasieve bloeddrukmeters	Anti-trombosekousen, beademingsmaskers, gipsverband, kousaantrekmiddelen, oxygenatie, perfusieverbruiksmateriaal, spalken/korsetten, steunkousen, stomamateriaal, voedingspomp-systemen.

Het zwaartepunt van de productgroep ‘medische wegwerpartikelen’ bevindt zich bij de low-tech en hoog volume. Bij deze producten bevinden zich dan ook de meeste marktpartijen. De hoge milieu-impact van deze producten wordt mede veroorzaakt omdat deze marktpartijen vooral concurreren op prijs. In bepaalde nichemarkten die veel onderzoeks- en investeringsinspanning vragen (zoals bepaalde soorten high-tech katheters) is het aantal marktspelers beperkter.

¹ <https://bit.ly/2rGKy3b>, geraadpleegd op 20-6-2019.

3 — DE MARKT - TRENDS

Initieel werd de verschuiving van herbruikbare naar wegwerpartikelen veroorzaakt door de voordelige eigenschappen van de wegwerpartikelen, zoals: verminderen van infectiespreiding, gemak en kostenbesparing. Tegenwoordig is in sommige gevallen het gebruik van wegwerpartikelen in de zorgsector (door nieuwe ontwikkelingen) overbodig geworden. Wel is het nog vaak goedkoper om wegwerpartikelen te gebruiken dan herbruikbare vanuit het perspectief van Total Cost of Ownership (TCO). Bij reusables kost de logistiek rondom de retourstroom en het reinigen/steriliseren veel geld door de strenge regels rondom sterilisatie, terwijl de afvalkosten van wegwerpartikelen daarbij in het niet vallen (zeker ook omdat wegwerpartikelen vaak heel weinig wegen)². Omdat de wegwerpartikelen goedkoper zijn op het vlak van TCO, vindt er een verschuiving plaats van het gebruik van herbruikbare medische artikelen naar wegwerpartikelen. Dit zorgt voor een stijging van het gebruik van wegwerpartikelen op te markt³.

Een specifieke trend is de toename van het gebruik van wegwerpartikelen in CPT's (custom procedure/product trays). Deze laatste zijn vooraf samengestelde sets op basis van de uit te voeren ingrepen⁴.

Het huidige gebruik van wegwerpartikelen zorgt voor ongeveer 15 kg aan afval per patiëntenbed per dag, waardoor deze productgroep wereldwijd verantwoordelijk is voor ongeveer 5,9 miljoen ton afval per jaar⁵. De productgroep heeft, door zijn grote omvang, een grote impact op het milieu. De volgende trends in de markt spelen in op dit probleem:

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) in de zorgsector

De zorgsector bekommert zich over het welzijn van de mens, maar ook over klimaat en leefmilieu. Om deze reden gaan steeds meer ziekenhuizen in België en Nederland maatschappelijk verantwoord ondernemen. Zo kwamen bijvoorbeeld al in 2011 een aantal Nederlandse zorginstellingen samen om zich te beraden over de toekomst van de zorg. Dit leidde tot een 'Manifest voor een gezonde toekomst van de zorgsector'⁶. Meer dan tachtig organisaties ondertekenden het

2 Marktconsultatie UMC Utrecht.

3 Marktconsultatie AZ Sint-Jan Brugge-Oostende AV.

4 Marktconsultatie Universitair Ziekenhuis Antwerpen.

5 Campion, N., Thiel, C. L., Woods, N. C., Swanzy, L., Landis, A. E., & Bilec, M. M. (2015). Sustainable healthcare and environmental life-cycle impacts of disposable supplies: a focus on disposable custom packs. *Journal of Cleaner Production*, 94, 46-55.

6 https://milieuplatformzorg.nl/documents/Manifest_zorg_jan2012.pdf, geraadpleegd op 18-10-2019.

manifest⁷. Inmiddels is er een opvolger op dit manifest⁸: de Green deals duurzame zorg: <https://milieuplat-formzorg.nl/green-deal>.

Een voorbeeld van duurzaam inkopen is de aanbesteding van dienstkleding door het RadboudUMC in Nijmegen (Nederland). De dienstkleding voor 5500 man medisch personeel is gemaakt van de duurzame stof Tencel. Voor de productie daarvan is 97% minder water nodig en 46% minder energie⁹.

Circulaire economie

Er is ook toenemende aandacht voor circulaire businessmodellen. Met het hergebruiken / refurbishen van medische apparatuur, zoals röntgenapparaten, MRI- en CT-scanners kan een ziekenhuis kosten besparen en tegelijkertijd haar milieu-impact verlagen. Om deze reden opende Philips in 2014 een volledig nieuwe fabriek in Best (Nederland) voor het reviseren en up-to-date maken van afgeschreven medische apparatuur.

Naast het verlengen van de levensduur van medische apparaten, besteden ziekenhuizen en producenten ook aandacht aan circulair economie.

Er zijn producenten, zoals van Straten Medical, die herbruikbare varianten aanbieden van chirurgische instrumentarium en andere wegwerpartikelen. Volgens van Straten Medical kunnen Nederlandse ziekenhuizen een kwart van hun inkoopkosten besparen wanneer ze instrumenten en materialen niet weg gooien¹⁰.

Verder heeft het Aarhus Universitair ziekenhuis een tool ontwikkeld, waarmee de beginselen van circulaire economie kunnen worden toegepast. Hun Model voor Waarde Ketensamenwerking kan behulpzaam zijn voor andere ziekenhuizen om de complexiteit van het concept circulaire economie te verminderen en activiteiten te ontplooiën die bijdragen aan de overgang naar duurzamere productie- en consumptiepatronen¹¹.

In verband met bovenstaande ontwikkelingen is er in de meeste ziekenhuizen een milieuoördinator die o.a. mee verantwoordelijk is voor het aankoopbeleid en dus invloed zou kunnen uitoefenen over de aankopen van wegwerpartikelen.

Medische leveranciers en MVO

Naast de ziekenhuizen zijn ook producenten van medische hulpmiddelen bezig met maatschappelijk verantwoord ondernemen en het minimaliseren van hun milieu-impact. Een aantal bedrijven hebben concrete doelen op het gebied van MVO en sommige rapporteren er over (bijvoorbeeld door middel van GRI reporting)¹².

7 <https://bit.ly/34A8bJo>, geraadpleegd op 19-7-2019

8 Marktconsultatie UMC Utrecht.

9 <https://fd.nl/advertorial/innovationandyou/1189267/duurzaamheid-levert-zorgsector-geld-op>, geraadpleegd op 5-7-2019

10 <https://bit.ly/34yeo8P>, geraadpleegd op 1-8-2019.

11 Aarhus Universitair ziekenhuis.

12 <https://bit.ly/34yyz6B>; <https://bit.ly/33BtAR3>; <https://bit.ly/35MUHdu>; <https://bit.ly/2Oyzuy9>; <https://bit.ly/34KyGfa>; <https://bit.ly/2spnCpC>; <https://bit.ly/2Y3WXdY>, geraadpleegd op 21-6-2019.

4

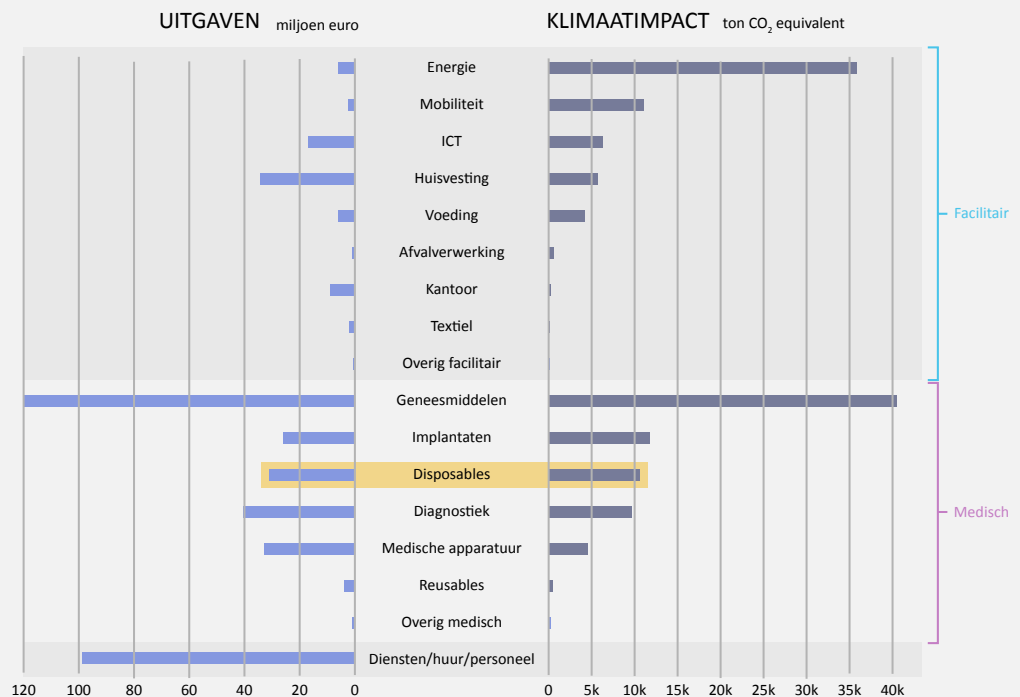
DE DUURZAAMHEIDSIMPACT VAN MEDISCHE WEGWERP-ARTIKELEN

Wegwerpartikelen worden veel gebruikt in ziekenhuizen. Omdat ze maar eenmalig worden gebruikt, hebben deze producten een zeer korte levenscyclus. Hierdoor moeten er veel producten worden geproduceerd, gedistribueerd en afgedankt. Om deze reden is de productgroep 'Medische wegwerpartikelen' verantwoordelijk voor een groot deel van de totale indirecte milieu-impact van een ziekenhuis.

Wegwerpartikelen staan qua klimaatimpact op de derde plaats binnen de medische productgroepen, zo bleek uit een onderzoek van CE Delft, voor het Universitair Medisch Centrum (UMC) Utrecht¹³. De klimaatimpact van de wegwerpartikelen in het ziekenhuis werd geschat op zo'n 11 kton CO₂-eq¹⁴. Dit is naar schatting ongeveer 7% van de totale geschatte klimaatimpact van de facilitaire en medische inkoop van het ziekenhuis, zoals weergegeven in Figuur 2. De impact wordt met name veroorzaakt door het materiaal en energiegebruik in de keten (bij de materiaalwinning, productie en transport).

Uitgaven en klimaatimpact per productgroep

Figuur 2: Klimaatimpact (rechts) en uitgaven (links) voor de productgroepen van het UMC Utrecht. *! Let op: de scope van de klimaatimpact en de uitgaven kan verschillen binnen een productgroep*

13 Energie en Mobiliteit scoren ook hoger, maar vallen binnen de categorie facilitaire productgroepen.
14 <https://www.ce.nl/publicaties/2181/impactanalyse-mvi-umc-utrecht>, geraadpleegd op 19-6-2019.

We vertrekken van de levenscyclus van medische wegwerpartikelen:

Ontwerp

Deze fase speelt een cruciale rol in het bereiken van meer duurzaamheid. De volgende aspecten dragen bij aan de milieu-impact in de designfase:

- hoeveelheid materialen in ontwerp;
- selectie van materialen (aandeel recycled content en recycleerbaarheid).

Hoeveelheid materialen in ontwerp

De hoeveelheid materiaalgebruik heeft een proportioneel verband met de milieu-impact: hoe meer materiaal, hoe hoger de milieu-impact. Tijdens de designfase kan de hoeveelheid materiaal worden geminimaliseerd, waardoor de milieu-impact van het eindproduct daalt. Uiteraard is deze minimalisatie beperkt door de designcriteria.

Selectie van materialen

Bij de selectie van de materialen kan worden gekozen voor een (hoger) aandeel van recycled materiaal (recycled content). Het gebruiken van gerecycleerd materiaal vermindert de milieu-impact en stimuleert de markt om meer te recyclen.

Ook speelt bij de materiaalkeuze de recycleerbaarheid van het uiteindelijke product een belangrijke rol. Zo is het nog niet mogelijk om bijvoorbeeld infuuszakken die bestaan uit gelamineerd kunststof¹⁵ te recyclen. Er zijn echter ook infuuszakken op de markt die bestaan uit één soort kunststof waardoor deze wel kunnen worden gerecycleerd. De infuuscontainers van Fresenius Kabi¹⁶ bestaan geheel uit LDPE, waar na

15 Lagen van verschillen soorten kunststof aan elkaar geplakt.

16 www.fresenius-kabi.com

levensduur granulaat van kan worden gemaakt voor nieuwe producten, zoals shampooflessen levensduur granulaat van kan worden gemaakt voor nieuwe producten, zoals shampooflessen¹⁷.

Materialen

Voor de productgroep 'medische wegwerpartikelen' worden vele verschillende materialen gebruikt.

Kies voor katheters/drains en infuussystemen zonder ftalaat en BPA

Katheters/drains en infuussystemen bestaan voornamelijk uit kunststof. Veel gebruikte kunststoffen zijn: PUR, siliconen, PC, medische PVC en non-wovens. Deze materialen scoren, net als andere kunststoffen, hoog op grondstofuitputting (door gebruik van fossiele grondstof olie). Er zijn ook infuuslijnen en katheters in de markt die ftalaat of BPA gebruiken. Volgens de Milieuthermometer Zorg zouden ftalaat en BPA niet meer moeten worden gebruikt, omdat deze giftig zijn¹⁸.

Verder kunnen deze producten vaak niet meer worden gerecycleerd, omdat ze bestaan uit verschillende (gelamineerde) kunststoffen of omdat de reglementen van het ziekenhuis dit niet toelaten.

Kies voor eenmalig instrumentarium van staal uit 'responsible mining'

Eenmalig instrumentarium bestaat voornamelijk uit staal. Vooral het mijnen en bewerken van staal zorgt voor een hoge milieu-impact. Daarnaast zijn er ook sociale risico's verbonden aan het mijnen en bewerken van staal. Er bestaan wereldwijd heel wat initiatieven rond responsible mining, zoals The Alliance for Responsible Mining (ARM)¹⁹, The Responsible Minerals Initiative (RMI)²⁰ en The Initiative for Responsible Mining Assurance (IRMA)²¹. Door dergelijke initiatieven worden producenten steeds meer aangezet om inspanningen te leveren om sociale risico's te beperken.

Wondverzorging en persoonlijke bescherming

Deze producten worden voornamelijk gemaakt van textiel, zoals katoen. Katoen heeft een grote milieu-impact die voornamelijk afkomstig is van het groeien van de gewassen. Onderzoek naar medische voorverpakte sets laat zien dat in de betreffende set qua gewicht meer polypropyleen wordt gebruikt (voor jassen en gordijnen), maar dat het katoen de grootste milieu-impact heeft in elke milieu-impactcategorie²². Er zijn pleisters op de markt gemaakt van bamboe en biokatoen.

Productie

In de productiefase worden, met behulp van het ontwerp, de materialen omgezet in een (verkoopbaar) product. In de productiefase van wegwerpartikelen draagt vooral het energieverbruik bij aan de milieu-impact. Daarnaast spelen in deze fase ook sociale risico's een rol.

Medische wegwerpartikelen komen uit landen als Pakistan en China (eenmalig instrumentarium), Maleisië, Thailand, Sri Lanka (Handschoenen) en Burma, Cambodja, Indonesië, Liberia en de Filippijnen (grond-

17 <https://www.circulairondernemen.nl/uploads/fb55aefcd9bb4e1e2eecef18f34112bb.pdf>

18 <http://www.milieuplatformzorg.nl/milieuthermometer>, geraadpleegd 25-6-2019.

19 <http://www.responsiblemines.org/en/>, geraadpleegd 8-7-2019.

20 <http://www.responsiblemineralsinitiative.org/>, geraadpleegd 8-7-2019.

21 <https://responsiblemining.net/>, geraadpleegd 8-7-2019.

22 Campion, N., Thiel, C. L., Woods, N. C., Swanzy, L., Landis, A. E., & Bilec, M. M. (2015). Sustainable healthcare and environmental life-cycle impacts of disposable supplies: a focus on disposable custom packs. *Journal of Cleaner Production*, 94, 46-55.

stof rubber voor productie van o.a. handschoenen)²³.

Energieverbruik

Voor zowel het mijnen van materialen en het bewerken van deze materialen tot eindproduct is energie nodig. Deze energie wordt, in landen als China, India, Pakistan en Indonesië voornamelijk opgewekt op een niet duurzame en goedkope manier. Meestal wordt de energie geproduceerd door het verbranden van fossiele brandstoffen (aardolie, aardgas, steenkool en bruinkool)²⁴. Tijdens deze verbranding komen er veel broeikasgassen vrij. Bij met name gebruik van bruinkool is de milieu-impact zeer hoog. In de westerse landen is het aandeel duurzaam geproduceerde energie vaak hoger en is dus ook de klimaatimpact van de energieproductie een stuk lager.

Sociale risico's in de keten

In de productiefase spelen naast de milieu-impact ook de sociale risico's een grote rol. Zo maakt de toegenomen complexiteit van productieketens en de internationalisering, het lastig om te bepalen onder welke arbeidsomstandigheden een product is gemaakt en of er geen schadelijke stoffen zijn gebruikt. Met name in de mijnsector en de kledingindustrie zijn goede arbeidsomstandigheden niet gegarandeerd²⁵.

Om de inkopers bewust te maken van de sociale risico's die verbonden zijn bij de aankoop van medische wegwerpartikelen, heeft Swedwatch een risicoanalyse uitgevoerd voor vijf verschillende producten. In Figuur 3 zijn de resultaten van de risicoanalyse weergegeven²⁶.

Tabel 2:
Sociale risico's van vier verschillende medische wegwerpartikelen. Overgenomen van Swedwatch.

Producten	Assemblage	Onderdelen	Materialen
Chirurgische instrumenten	Hoog risico	Hoog risico	Hoog risico
Medische wegwerphandschoenen	Hoog risico	Hoog risico	Hoog risico
Verband en pleisters	Medium-hoog risico	Medium-hoog risico	Hoog risico
Medische wegwerpartikelen	Hoog risico	Hoog risico	Hoog risico

Medische verbruiksartikelen (zoals medische wegwerphandschoenen en verband/pleisters) en chirurgische instrumenten, worden grotendeels geproduceerd in landen waar het risico op schending van mensenrechten en arbeidsrechten hoog is, zoals: China, Pakistan, Maleisië en Thailand. De toeleveringsketen is erg complex en de traceerbaarheid is beperkt, mede door het gebruik van onderaannemers, bijvoorbeeld bij de productie van chirurgische instrumenten.

Over het algemeen gelden de risico's voor zowel de productie als de winning van grondstoffen. Wat betreft mensenrechten zijn enkele risico's: lage lonen, buitensporig veel overwerken, gebrek aan vakbonds-

23 <https://www.ce.nl/publicaties/download/2613>

24 <https://bit.ly/2Y15HBs>; <https://bit.ly/37NRSe5>

25 <https://bit.ly/2rD5oAN>, geraadpleegd op 21-6-2019.

26 <https://bit.ly/2OY9viB>, geraadpleegd op 25-6-2019.

rechten, kinderarbeid en dwangarbeid. Vooral migrantenarbeiders hebben een hoog risico om te worden geëxploiteerd, in het bijzonder met specifieke risico's van uitbuiting, dwangarbeid en discriminatie. Bovendien is er een verhoogd risico op blootstelling aan chemicaliën en toxische vervuiling van de omgeving.

Sommige leveranciers (zoals Mölnlycke) hebben gedragscodes ontwikkeld en beweren dat ze er alles aan doen om de risico's te beperken door middel van audits en evaluaties van leveranciers. Aankopers kunnen actief vragen naar de gedragscodes en naar de activiteiten die hun leverancier uitvoert t.a.v. het daadwerkelijk beperken van de risico's.

Meer informatie:

<http://gidsvoorduurzameaankopen.be/nl/studies-en-projecten/ethische-verantwoordelijkheid-2015>.

De MVO risicochecker kan een handige tool zijn om inzicht te krijgen in de potentiële risico's: <https://www.mvorisicochecker.nl/nl/overheidsinkopers>.

De due diligence aanpak van de Nederlandse Rijksoverheid biedt meer informatie: <https://bit.ly/2rIFeFJ>.

Distributie en Verkoop

Tijdens de distributie en verkoop speelt vooral het transporteren van ruwe grondstoffen, losse componenten en de uiteindelijke producten een grote rol.

Verpakkingen

Voor de verpakking van de medische wegwerpartikelen wordt voornamelijk kunststof en karton gebruikt. Zowel kunststof als karton hebben een milieu-impact. Zo wordt kunststof over het algemeen geproduceerd met fossiele grondstoffen, zoals olie. De meeste gebruikte kunststoffen voor verpakkingen zijn: polyethleen (LDPE en HDPE), polypropyleen (PP), polyethyleentereftalaat (PET), polystyreen (PS), polyvinylchloride (PVC) en polycarbonaat (PC). Deze kunststoffen en karton kunnen goed worden gerecycleerd. Als ze echter in de stroom gemengd afval terechtkomen, blijkt het lastig om deze afvalstromen hieruit te scheiden. Om die reden wordt het gescheiden inzamelen van kunststof en karton gestimuleerd.

Transport

Met de levering van medische materialen gaan veel vervoersbewegingen gepaard. Rijden met energiezuinige vervoersmiddelen en het verminderen van de transportfrequentie kan veel milieubelasting besparen.

Gebruik en gebruiksduur

De volgende aspecten dragen bij aan de milieu-impact in de gebruiksfase:

- hoeveelheid ingekochte producten;
- houdbaarheid;
- herbruikbaarheid.

Hoeveelheid ingekochte producten

Net als bij de hoeveelheid materiaal die wordt gebruikt, heeft de hoeveelheid ingekochte producten over het algemeen een proportioneel verband met de milieu-impact: hoe meer producten, hoe hoger de milieu-impact. Wanneer de ingekochte producten worden verminderd zal de milieu-impact omlaag gaan. Hierbij is het belangrijk dat de inkoper de hoeveelheid benodigde producten inzichtelijk maakt, en op basis daarvan de producten inkoopt.

Een voorbeeld uit de praktijk van een academisch ziekenhuis: Een medewerker van het UMC Utrecht heeft contact gezocht met de leverancier om te vragen hoeveel stents (per stuk verpakt) er in een doos pasten. Sindsdien koopt hij alleen nog maar stents in, in veelvoud van die hoeveelheid. Dit levert een besparing op verpakking en transport²⁷.

Houdbaarheid

Veel medische wegwerpartikelen, zoals handschoenen, zijn beperkt houdbaar. Wanneer er te veel wordt ingekocht, bijvoorbeeld een hele doos handschoenen met een specifieke maat voor één chirurg, zal een groot deel van de handschoenen moeten worden weggegooid. Ook hierbij is het belangrijk dat de inkoper, evt. in overleg met de gebruiker, de hoeveelheid benodigde producten inzichtelijk maakt, en op basis daarvan de producten inkoop.

Bij het intern voorraadbeheer (o.a. medisch magazijn en apotheek) kan door het strikt toepassen van de FIFO-regel²⁸ de kans op vervallen producten maximaal worden beperkt.

Herbruikbaarheid

In ziekenhuizen wordt omwille van hygiënische redenen veelvuldig gebruik gemaakt van wegwerpmateriaal. Omdat de markt blijft innoveren zijn er ondertussen veel toepassingen waarbij het gebruik van herbruikbare producten weer interessant is geworden. Zo zijn er tal aan herbruikbare alternatieven die, mits een gepaste behandeling zoals desinfectie en sterilisatie, voldoende garanties bieden ter voorkoming van infecties. Voorbeelden hiervan zijn roestvrij stalen bedpannen, onderleggers en operatielinnen in hoogwaardig textiel, hersteriliseerbaar medisch materiaal, etc²⁹. Het hergebruiken van producten kan in veel gevallen de milieu-impact fors verminderen. Dit is echter niet altijd zo (desinfectie/sterilisatie heeft ook milieu-impact), daarom is het aan te raden de milieu-impact van de verschillende mogelijkheden goed in kaart te brengen (bijvoorbeeld door middel van een levenscyclusanalyse).

Onderzoek naar laryngoscopische instrumenten, die worden gebruikt voor het inspecteren van het strottenhoofd (de larynx) bij Yale-New Haven Hospital (YNHH) in de US, laat zien dat er zowel milieuwinst als kostenbesparingen mogelijk zijn met herbruikbare instrumenten. Het onderzoek laat zien dat de kunststof wegwerphandgreep een CO₂ footprint heeft die 16-18 keer hoger is dan die van de traditionele herbruikbare stalen handgreep die low-level wordt gedesinfecteerd.

De CO₂ footprint van het kunststof wegwerptongblad is 5-6 keer hoger dan die van een traditioneel stalen tongblad dat high-level wordt gedesinfecteerd.

Bij een jaar gebruik zijn de kosten voor wegwerphandgrepen \$495,000 tot \$604,000 hoger, vergeleken met herbruikbare handgrepen. Voor wegwerptongbladen zijn de kosten in een jaar \$180,000 tot \$265,000 hoger³⁰.

Uiteraard is het hergebruiken van een kritische wegwerpmaterialen, zoals hartkatheters, aortastenten en endoscopische scharen, onaanvaardbaar.

27 <https://www.ce.nl/publicaties/download/2613>

28 FIFO = First In, First Out

29 Vercaemst, P., Vandebroek, A., H. Witters, R. Dijkmans & Hoessels, M. (2003). Beste Beschikbare Technieken (BBT) voor ziekenhuizen en andere verzorgingsinstellingen. Vito, Mol.

30 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29324492> Life Cycle Assessment and Costing Methods for Device Procurement: Comparing Reusable and Single-Use Disposable Laryngoscopes, Sherman JD, Raibley LA, Eckelman MJ (2018).

Einde gebruik

Afvalverwerking

Er kunnen verschillende technieken van afvalbehandeling worden onderscheiden. Naast verbranding en storten (eindverwerking) bestaan er een aantal technieken die tot doel hebben de specifieke eigenschappen van ziekenhuisafval te wijzigen, zodat het afval kan worden verwerkt als 'klassiek' afval. Deze voorbehandelingstrajecten kunnen plaatsvinden zowel in off-site-installaties als in kleinere onsite-installaties of in mobiele installaties³¹.

Deze technieken bieden vaak ook een financieel voordeel. Zo kan een ziekenhuis 55% van de afvalverwerkingskosten besparen met behulp van een goede afvalverwerkingsystemen en reductiestrategieën³².

Meer informatie soorten afvalverwerking:

<https://bit.ly/34zgkxQ>

Recycling – kunststof

Kunststof is verantwoordelijk voor een significant deel van het ziekenhuisafval. Naar schatting is kunststof verantwoordelijk voor ongeveer een derde van het ziekenhuisafval. Ongeveer 25 procent van alle kunststof afval geproduceerd in een ziekenhuis bestaat uit medische producten gemaakt van PVC.

Het recyclen van PVC, vergeleken met het verbranden, resulteert in een afname van 77% CO₂-emissies³³. Het gerecycleerde PVC wordt dan gebruikt voor bijvoorbeeld: speelmatten, tuinslangen en bedekkingen van de vloer. Het wordt niet hergebruikt voor nieuwe medische producten, omdat daar strenge kwaliteit-normen aan verbonden zijn³⁴.

HPRC (Healthcare Plastics Recycling Council) in de VS heeft in 2016 ontwerprichtlijnen opgesteld voor medische producten om recycling te bevorderen. Als aankoper kun je de leverancier vragen of hij op de hoogte is van deze richtlijnen en op welke manier hij deze richtlijnen toepast³⁵.

-
- 31 Vercaemst, P., Vandebroek, A., H. Witters, R. Dijkmans & Hoessels, M. (2003). Beste Beschikbare Technieken (BBT) voor ziekenhuizen en andere verzorgingsinstellingen. Vito, Mol.
 - 32 Zimmer, C., & McKinley, D. (2008). New approaches to pollution prevention in the healthcare industry. *Journal of Cleaner Production*, 16(6), 734-742.
 - 33 Er is 17% minder CO₂-emissies wanneer het kunststof gestort wordt op de stortplaats. Bron: <http://recyclinginhospitals.com.au>
 - 34 <http://recyclinginhospitals.com.au/>
 - 35 <https://www.circulairondernemen.nl/uploads/ca30fec309efae2c332a82079237ac2.pdf>

5

BESCHIKBARE KEURMERKEN OP DE MARKT

Labels kunnen ingezet worden als verificatie of bewijsvoering dat aan bepaalde sociale, ecologische en kwaliteitscriteria is voldaan. Op die manier krijgt u als aankoper een garantie van een derde, onafhankelijke partij dat de aangekochte medische materialen voldoen aan eisen die hoger liggen dan de minimale wettelijke vereisten in de Europese Unie. Hieronder vindt u het overzicht van de meest voorkomende of meest gekende labels en managementsystemen op de Belgische (en Europese) markt. In de rechterkolom wordt telkens aangeduid hoe gekend dit label is door de producenten. Dit is een momentopname (januari 2019). De markt is in voortdurende verandering. Het is dus altijd aangewezen om dit mee te nemen in het marktonderzoek bij de voorbereiding van de opdracht.

Legende

- (Blauw) Wijdverspreid in de markt.
Beïnvloeding van de prijs: =
- (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt
Beïnvloeding van de prijs: ↗
- (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt
Beïnvloeding van de prijs: ↑

KWALITEITSKEURMERKEN

Nordic Swan Ecolabel (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Nordic Swan Ecolabel is een milieukeurmerk dat wereldwijd wordt gebruikt voor veel verschillende productgroepen.

Ondanks dat Nordic Swan Ecolabel zich niet specifiek op ziekenhuizen richt, heeft het wel criteria opgesteld voor het duurzaam produceren van 'Disposable bags, tubes and accessories for health care'¹.

Het is onduidelijk hoeveel producenten van medische hulpmiddelen dit keurmerk mogen dragen.

Meer info: <http://www.nordic-ecolabel.org>

¹ <https://bit.ly/2OzSzA1>, geraadpleegd op 8-7-2019.

Global Organic Textile Standard

(Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

GOTS is een internationaal en onafhankelijk label voor textiel uit biologische landbouw. Het label geeft aan dat de producten afkomstig zijn uit biologische landbouw. Bij de productie van het textiel mogen geen schadelijke of kankerverwekkende stoffen worden gebruikt en producenten dienen oog te hebben voor water- en energieverbruik en afvalbeheer. Er zijn ook bindende sociale criteria opgenomen inzake het respect van de basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (I.A.O.) Voor zover bekend zijn er nog geen medische wegwerpartikelen gecertificeerd.

Meer info:

<http://www.global-standard.org>

Fair Trade

(Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Fair Trade is in hoofdzaak een sociaal label dat focust op eerlijke handelspraktijken en het verbeteren van de werk- en leefomstandigheden van kleine boeren in het Zuiden. Toch worden er ook ecologische eisen meegenomen in het label.

Het label fair trade katoen slaat op het % katoen in het textiel dat afkomstig is uit eerlijke handel. Het heeft dus geen betrekking op het product zelf, maar op de grondstof (katoen) die gebruikt werd tijdens de productie. Om dit label te mogen gebruiken moet minstens 20% van het totale gewicht van het product bestaan uit fair trade gecertificeerd katoen.

Voor zover bekend wordt er nog geen Fair Trade katoen gebruikt bij medische wegwerpartikelen.

Meer info:

<http://www.fairtrade.net/products/cotton.html>

Fair Trade Ecocert

(Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Het Franse Fair Trade Ecocert heeft een eigen referentiesysteem voor eerlijke handel ontwikkeld: ESR (Equitables, Solidaires, Responsables) en is ondertussen een referentie geworden die vergelijkbaar is met de garanties die geboden worden door andere fair trade labels. Eigen aan dit label is dat het verder gaat dat eerlijke handel en ook eisen stelt op vlak van biologisch katoen. De controles worden door Ecocert zelf uitgevoerd.

Voor zover bekend zijn er nog geen medische wegwerpartikelen gecertificeerd.

Meer info:

<http://www.ecocert.com/en/fair-trade-certification-program>

MILIEUMANAGEMENTSYSTEMEN

Een milieumanagementsysteem is gericht op het beheersen en verbeteren van prestaties op vlak van de milieu-impact van de organisatie. Indien u aan de uitvoerder vraagt om een milieumanagementsysteem voor te leggen heeft u de zekerheid dat er voldaan wordt aan de milieuwetgeving en dat de organisatie streeft naar een continue verbetering van de milieuprestaties.

De meest gekende milieumanagementsystemen op de Europese markt zijn EMAS en ISO 14001. Er is weinig informatie beschikbaar over de verspreiding van deze systemen bij de producenten van medische wegwerpartikelen.

ISO 14001 (Blauw) Wijdverspreid in de markt

ISO 14001 is de milieumanagementstandaard van de Internationale Organisatie voor Standaardisatie. ISO 14001 stelt een systematische aanpak voor met oog op het continu verbeteren van de milieu-impact van de activiteiten, producten en diensten van de organisatie.

Meer info:

<http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso14000.htm>

EMAS (Blauw) Wijdverspreid in de markt

Het Europees Milieumanagement- en Audit Schema (EMAS) is een milieubeheer- en auditsysteem van de EU voor bedrijven en andere organisaties. EMAS biedt een systeem om een organisatie te evalueren en te verbeteren op vlak van milieuprestaties.

Meer info:

http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

Milieuthermometer (Oranje) Beperkt aanwezig op de markt

Met de Milieuthermometer Zorg maakt de instelling haar aandacht voor een duurzame bedrijfsvoering waar en zichtbaar. De Milieuthermometer omvat de onderwerpen binnen het thema "Planet" van het People-Planet-Profit gedachtegoed van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO).

Met de Milieuthermometer krijgt u de directie beschikking over een handzaam instrument om de milieuprestatie en milieuzorg structureel te verbeteren en concreet aantoonbaar te maken voor personeelsleden, cliënten, bezoekers en belanghebbenden zoals de zorgverzekeraars, gemeenten en bevoegd gezag.

De Milieuthermometer Zorg is ontwikkeld door MPZ in samenwerking met SMK (Stichting Milieukeur).

In Nederland zijn veel zorginstellingen een samenwerkingsverband aangegaan met de Milieuthermometer Zorg.

Meer info:

<http://www.milieuplatformzorg.nl/milieuthermometer>

Let op:

1. Een milieumanagementsysteem is gelinkt aan een organisatie, niet aan een product!
2. Indien deze systemen onvoldoende verspreid zijn op de markt is het een risico om dit te eisen als selectie- of uitvoeringscriterium. Marktverkenning biedt hier vaak bijkomende hulp. Er bestaan echter bijkomende technieken om leveranciers te vragen naar hun milieuentegening. Zie hiervoor de rubriek milieumanagement op www.gidsvoorduurzameaankopen.be.

MANAGEMENTSYSTEMEN VOOR SOCIALE DUURZAAMHEID IN DE KETEN

Een managementsysteem voor sociale duurzaamheid in de keten is gericht op het beheersen en verbeteren van prestaties op vlak van de sociale risico's doorheen de keten van de organisatie, met focus op de plaats van productie. Indien u aan de uitvoerder vraagt om een sociaal managementsysteem voor te leggen (of op te starten) heeft u de garantie dat de risico's in kaart worden gebracht (transparantie) en dat de organisatie streeft naar een continue verbetering van de sociale risico's in de keten.

Bekende managementsystemen voor sociale duurzaamheid op de Europese markt zijn BSCI en SA8000. Er is weinig informatie beschikbaar over de verspreiding van deze systemen bij de producenten van medische wegwerpartikelen.

SA8000 (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

SA8000 is een veelgebruikte standaard, gericht op de arbeidsomstandigheden binnen de onderneming en/of in de productieketen. Het is een generieke standaard voor alle bedrijven in alle landen en is gebaseerd op onder meer de normen van International Labour Organization (ILO) en de universele verklaring van de rechten van de mens.

SA8000 stelt normen voor sociale duurzaamheid, management en monitoring. De validatie van de naleving van de SA8000 normen leidt tot het verkrijgen van het SA8000 certificaat. Social Accountability International (SAI) heeft de standaard in 1997 in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven, vakbonden en mensenrechtenorganisaties ontwikkeld.

Meer info:

<http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=1689>

BSCI (Rood) Onvoldoende tot niet aanwezig op de markt

Het Business Social Compliance Initiative (BSCI) is een initiatief van bedrijven die zich inzetten voor betere arbeidsomstandigheden in hun wereldwijde toeleveringsketen. BSCI biedt een gemeenschappelijke gedragscode en een stappenplan aan bedrijven dat op alle sectoren en productielanden van toepassing is. BSCI valt nu onder de organisatie Amfori.

Meer info:

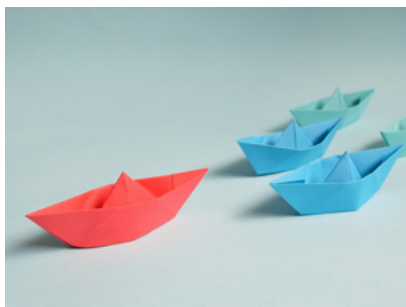
<https://www.amfori.org/content/what-we-do-0>

6

INSPIRERENDE VOORBEELDEN EN INITIATIEVEN

1. Herontwerp gestandaardiseerde wegwerppakketten

In een studie van Campion³⁶ is de milieu-impact van tientallen gestandaardiseerde wegwerppakketten, die gebruikt worden tijdens een bevalling, geanalyseerd. In deze studie hebben ze verschillende methoden van duurzaam ontwerpen toegepast en het pakket herontworpen. Het uiteindelijke herontwerp doet functioneel niet onder voor de alternatieven, maar heeft wel een stuk lagere milieu-impact. Er is 33% minder gewicht gebruikt, wat leidt tot een afname van de milieu-impact met 80%.

2. Verminderen onnodig kathetergebruik

In een onderzoek onder leiding van het Amsterdam UMC hebben zeven ziekenhuizen het percentage onterechte urinekatheters (32%) en infusen (22%) sterk verminderd. Op basis van de studie maakten de onderzoekers de toolkit Beter zonder katheter³⁷, met 6 stappen om onnodig kathetergebruik terug te dringen³⁸.

3. Uitsorteren van sterilisatiedoeken voor betere recycling

Het grootste deel van medische wegwerpartikelen (alle die in de mens gebracht worden of alle die contact hebben gehad met lichaamsvochten) dienen verwijderd te worden als risico houdend medisch afval, de rest als restafval. Op dit moment heeft het Universitair Ziekenhuis Antwerpen een project lopen rond de recyclage van sterilisatie doeken (doeken waarin de steriele materialen verpakt worden). Hierbij wordt de stickers door een externe firma verwijderd waarna de doeken verwerkt worden.

36 Campion, N., Thiel, C. L., Woods, N. C., Swanzy, L., Landis, A. E., & Bilec, M. M. (2015). Sustainable healthcare and environmental life-cycle impacts of disposable supplies: a focus on disposable custom packs. *Journal of Cleaner Production*, 94, 46-55.

37 https://www.doenoflaten.nl/pdf/toolkit_katheters.pdf, geraadpleegd 25-6-2019.

38 <https://bit.ly/2OYRUqT>, geraadpleegd 25-6-2019.

7

ADVIEZEN VOOR AANKOPERS

Aankopers kunnen de volgende stappen nemen om duurzaamheid bij hun leveranciers te stimuleren:

- **Vraag om prestaties en doelen.** Vraag leveranciers naar duurzaamheidskengetallen en -doelstellingen.
- **Stel eisen.** Stel concrete eisen aan de leverancier met betrekking tot de leveringen, producten en verpakkingen. Hoe deze eisen bij het bestek worden vormgegeven verschilt per product. Eisen kunnen bijvoorbeeld gaan over een van de volgende onderwerpen:
 - energiegebruik: laag fossiel energieverbruik in de hele productketen, denk hierbij ook aan minimaliseren van transportafstanden;
 - materiaalgebruik: materialen met een lage milieu-impact, minimale hoeveelheid gebruikt materiaal, recycled content, recycleerbaarheid;
 - verpakkingen: minimale hoeveelheid verpakkingsmateriaal
- **Stel gunningscriteria.** Selecteer met gunningscriteria de duurzaamste producten en daarmee vaak ook de duurzaamste leverancier. Bij het afsluiten van een meerjarencontract kan bijvoorbeeld worden gevraagd aan de inschrijvers om een plan in te dienen hoe ze in de contractperiode gaan verduurzamen. Hoe concreter en prestatiegerichter het plan, hoe hoger de waardering. Vraag bijvoorbeeld, voor selectie van circulaire leveranciers, hoe de inschrijvers daar binnen nu en vijf jaar aan gaan werken. Of als bijvoorbeeld de impact op afvalbeheer een belangrijk onderwerp is, neem dan een gunningcriterium op waarbij de inschrijver moet aangeven welk soort, en hoeveel (gewicht) afval van toepassing is.

Deze strategieën worden hieronder per levenscyclusfase verder uitgewerkt.

Materialen

- **Kies voor materialen met lage klimaatimpact.** Gebruik materialen met een lagere klimaatimpact. Vraag leveranciers om de impact per product aan te geven en kies voor de partij met de laagste impact. Indien de leveranciers nog geen gegevens hebben, zet deze vraag hen wellicht in beweging om de CO₂ footprint in het vervolg wel te gaan rapporteren.
- **Maak afspraken over verminderen verpakkingsafval.** Door afspraken te maken met leveranciers kan een gedeelte van het verpakkingsafval worden voorkomen. Daarnaast kan men ook kiezen voor een nieuw en automatisch bevoorradingssysteem (2-bindsysteem en barcode), waardoor de voorraden laag worden gehouden en verpakkingsafval wordt voorkomen, omdat er meer in groot- en retourverpakking wordt ingekocht. De aankoper kan de inschrijver bijvoorbeeld ook vragen om geen verpakking te leveren, de verpakking bij de levering terug te nemen of herbruikbare verpakkingen te leveren.

Design

- **Vraag om minimaal materiaalgebruik door de producent.** Vraag de leveranciers om aan te geven hoeveel materiaal er is gebruikt voor de productie. Bevoordeel de producent met het laagste materiaalverbruik bij de gunning.
- **Vraag om producten die bij einde levensduur kunnen worden gerecycleerd.** Ziekenhuizen hebben bij een aanbesteding van veel wegwerpartikelen, zoals infuuszakken, een keuze en kunnen eisen stellen aan de mate van recycleerbaarheid van het product. Er bestaan infuuscontainers die geheel van LDPE zijn gemaakt. Deze kunnen goed worden gerecycleerd.

Productie

- **Vraag leveranciers of de producten zijn gemaakt met hernieuwbare energie.** Leveranciers kunnen de energiemix aangeven van de fabrieken waar hun producten worden gemaakt en of deze fabrieken ook zelf energie opwekken, bijv. middels zonnepanelen. Bevoordeel de producten van producenten die inspanningen leveren op vlak van het gebruik van hernieuwbare energie tijdens de productiefase.

Gebruik en gebruiksduur

- **Vermijd de aanschaf van wegwerpartikelen, indien mogelijk.** Verminder de hoeveelheid ingekochte producten. Dit kan door eerst goed te inventariseren welke vraag er binnen het ziekenhuis is. Vervolgens kunnen inkopers, samen met de opdrachtgevers, kijken of de ingekochte hoeveelheid realistisch is.
- **Kies voor herbruikbare producten i.p.v. wegwerpartikelen.** Vervang waar mogelijk wegwerpartikelen met een herbruikbaar alternatief. Voorbeelden hiervan zijn: herbruikbare instrumenten, ECG kabels³⁹, roestvrij stalen bedpannen, onderleggers en operatielinnen in hoogwaardig textiel en hersteriliseerbaar medisch materiaal. Weeg hierbij wel af wat de meest duurzame optie is (herbruikbaar is niet per definitie duurzamer dan wegwerpartikelen).

Einde gebruik

- Zorg voor zo min mogelijk verspilling. Producten kunnen over de houdbaarheidsdatum gaan. Voorkom verspilling door goed te inventariseren welke vraag er binnen het ziekenhuis is.

Aanpakken sociale misstanden

Om sociale misstanden te voorkomen, kan de inkoper concrete eisen stellen aan de leveranciers. Het is ook mogelijk om sociale misstanden te beperken door bewust te kiezen voor (duurdere) hoogkwalitatieve producten uit westerse landen.

- **Stel sociale eisen aan leveranciers.** Stel concrete eisen aan leveranciers om de gezondheid en het welzijn van mensen waar dan ook ter wereld te bevorderen. Neem bijvoorbeeld een contractbepaling op waarbij de opdrachtnemer wordt verplicht om zich in te spannen om de internationale sociale voorwaarden na te leven en risico's in kaart te brengen. Zie bijvoorbeeld: <https://bit.ly/2rIWpOc>. Of vraag in het bestek dat leveranciers bevestigen dat de aangeboden producten niet worden geproduceerd waar de arbeidsomstandigheden worden geschonden.
- **Vraag om de plaats van de productielocatie.** Vraag bij de leverancier na op welke locatie de producten worden gemaakt en laat hem inzicht geven in de keten daarvoor. Indien de locaties bekend zijn,

is het mogelijk om nader onderzoek te doen naar potentiële misstanden. Inkopers en opdrachtgevers van ziekenhuizen kunnen wellicht aansluiten bij (internationale) samenwerkingsverbanden die hieraan werken. Wat betreft medische apparatuur en instrumentarium gaat het bijvoorbeeld zowel om omstandigheden in en rond de mijnen als bij de assemblagefabrieken⁴⁰. Voor medische werkkleding is er specifieke aandacht in de UK⁴¹ en Australië⁴².

- **Vraag na hoe de leverancier omgaat met arbeidsomstandigheden.** Vraag de leverancier naar de (arbeids)omstandigheden bij de productielocatie. Kan de leverancier met certificaten aantonen dat hij voldoet aan algemene richtlijnen van de International Labour Organisation of OESO? Denk aan: SA8000 en Business Social Compliance Initiative (BSCI). De OESO-richtlijnen voor verantwoord ondernemen gelden bijvoorbeeld ook voor de productie van goedkope geneesmiddelen in China en India. Ook zijn er internationale eisen aan Good Manufacturing Practices. De vraag is echter in hoeverre dergelijke richtlijnen in de praktijk worden nageleefd.
- **Laat ter controle audits uitvoeren.** Indien de productielocatie bekend is, is het mogelijk om controles (audits) ter plaatse uit te (laten) voeren. Het is cruciaal om bij productiefabrieken te kijken of gemaakte afspraken daadwerkelijk in de praktijk worden nageleefd. Dit proces wordt bemoeilijkt door een complex web van productiefaciliteiten door de inzet van subcontractanten in veel productieprocessen. Het is daardoor vaak complex en kostbaar.

40 <https://responsibleminingindex.org/en>

41 <https://bit.ly/2OwTPnz>

42 http://www.anmf.org.au/documents/Do_No_Harm_Report.pdf

Referenties

Meer voorbeelden voor het verduurzamen van aankopen kan u vinden op:

www.gidsvoorduurzameaankopen.be

Verantwoordelijke uitgever: